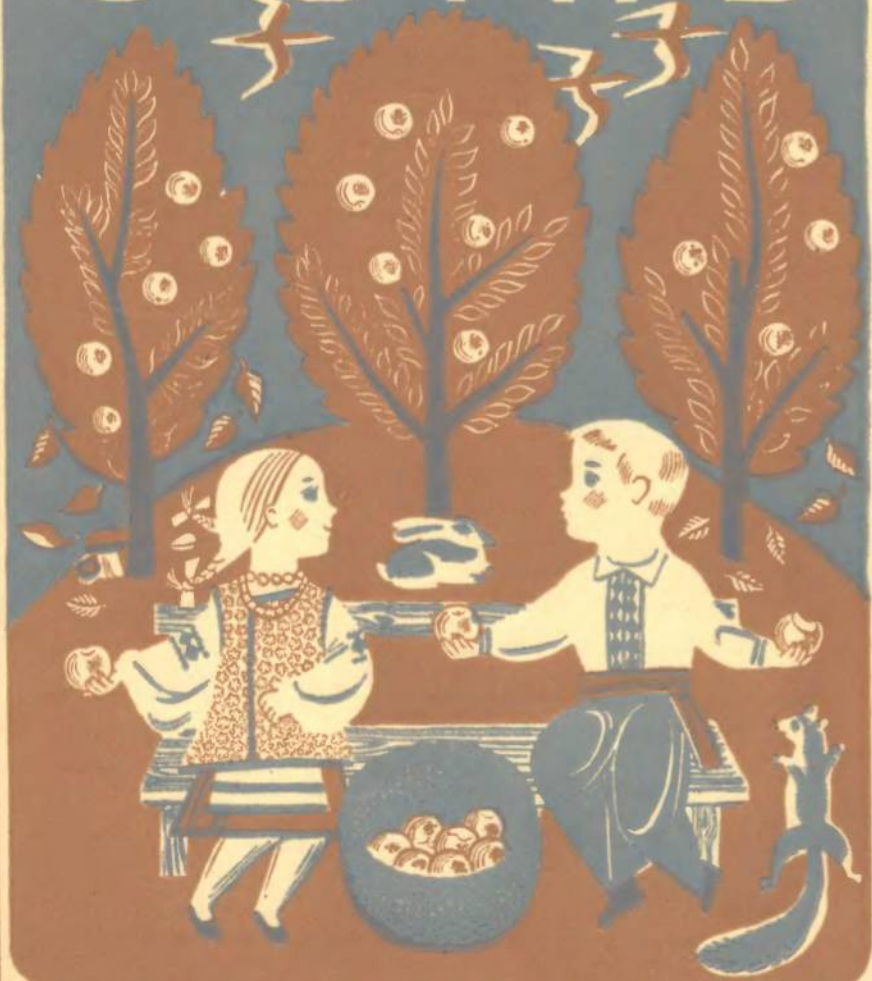

О С І Н Ъ

ТВОРИМО В НАШІЙ ХАТІ УКРАЇНСЬКИЙ ПОБУТ!

**ДОПОМОЖЕ НАМ
У ТОМУ
СВОЯ**

**ВИШИВКА
КЕРАМІКА
ДЕРЕВОРІЗЬБА**

**НАЙКРАЩІ ЗРАЗКИ
ЗНАЙДЕТЕ
В КООПЕРАТИВІ**

BAZAAR

**822-823 N. Franklin St.
Philadelphia, 23, Pa.**

**НЕХАЙ НАША ДИТИНА ПРИВЧАЄТЬСЯ
ЦІНИТИ І ЛЮБИТИ СВОЄ!**

О С І Н Ь

ЗБІРНИК ДЛЯ ДОШКІЛЛЯ
ТА ДЛЯ ДІТЕЙ НИЖЧИХ КЛАС

Упорядкувала
МАРІЯ ЮРКЕВИЧ

EAST UKRAINIAN YOUTH ASS'N.
623 FLORA AVE.
WINNIPEG, MANITOBA R2W 2S4

Філадельфія

1 9 5 3

УЧИТЕЛЬСЬКА ГРОМАДА

КООП. „БАЗАР“

•

П Е Р Е Д М О В А

Цей збірничок, як і попередні (Весна, Літо і Зима), призначений для дітей дошкільця та нижчих класів школи. Ним закінчуємо річний цикл по порах року. Як і в попередніх збірниках, ми намагалися охопити вияв цієї пори року в природі: зміни в лісі, парку, полі, садку, на річці, підготовку до зими, відліт птахів і т. п. Наближаючи дітей до природи і розвиваючи в них спостережливість, ми тим самим поглиблюємо їх духовність, прищеплюємо їм гуманні почуття та збагачуємо їх життєвий досвід.

Випускаючи ці збірники, ми не мали на меті охопити весь виховний процес дошкільного часу. Нашим завданням було бодай частинно задоволити потребу батьків і виховників у відповідних матеріалах (віршах, інсценівках, оповіданнях, грах та казках) для найменшої дітвори. Обмежені кошти на видання збірників не дали можливості поширити розмір їх методичними вказівками, як також і відповідно ілюструвати їх. Сподіваємось, що скромне видання наших збірничків послужить стимулом для наших письменників та педагогів, для дальшої роботи в цьому напрямку, щоб доповнити та охопити те, що не було в наших силах.

На кінці хочемо висловити щире подяку всім, хто допоміг виданню цього збірника, а саме: Учительській Громаді у Філадельфії та його голові д-рові Юрієві Мачукові, кооп. „Базар“ у Філадельфії та працівникам її п. Лідії Бурачинській та п. Михайлові Дуциловичеві за їх жертвенні й енергійні заходи для видання цього збірничка.

Філадельфія, 1953

МАРІЯ ЮРКЕВИЧ

З М І С Т

Н. Туз: Журавлі	5
Л. Глібов: Летить соловей за море	6
М. Рильський: Ой, червона калинонько	6
Н. Мудрик: Осінь	6
(рз): У вирій	6
Дивувалася грушечка	7
Бабине літо	9
Пісня	10
Е. Благініна: Весела прогулянка	10
Роліжник: Моряком я стану	10
Знаймо, хто ми!	11
І. Савицька: Прийшов час тяжких турбот	11
Н. Бурик: Рання осінь	13
Джмелик	13
Л. Полтава: Наша Батьківщина	14
Яр Славутич: Кмітливість	15
І серце так говорить	15
П. Карпенко-Криниця: Є країна	15
Відважний Степанко	16
М. Матвієйко: По горішки. Пісня	18
О. Галабутська: Зарядка	18
М. Кулябко: Я — осінь золота	19
Буряк, картопля, капуста, цибуля	19
Л. Полтава: Ми шукаємо грибів	20
Н. К.: Золота осінь, казка-інсценівка	20
Р. Завадович: Хлопчик і осінь	22
Ю. Шкрумеляк: Жовтень	23
Л. Бачинський: Приятельки Оленки	23
Василько йде до садочку	25
О. Галабутська: Голі, голі всі куші	25
Вірші з рухами	26
Р. Завадович: Малий козак. Наша коломишка	26
Н. Бурик: Книжки	27
М. Пригара: Сварка	27
В. Бичко: Хоробрій. Яблуко	27
І. Савицька: „Хатка до винайму“	28
І. Нехода: Молотьба	30
М. Матвієйко: До школи	30
Т. Дмитренко: Перший на вулиці	31
У лісі (Звірі готуються до зими)	31
До школи	32
Л. Квітко: Кишенька	32
І. Савицька: Казка про Юрчика-„Сірничка“	33
Т. Дмитренко: Чиє телятко?	34
Р. Завадович: Мудре око	35
О. Цегельська: Хитра мишка	35
О. Галабутська: Стелються листочки	36
Н. Забіла: Олівець-малювець	37
Голодне котенятко	37
С. Маршак: Вусатий-смугатий	38
А. Барто: Дівчинка замурзана	40
Пісня журавлів (інсценівка)	41
Війна губ та грибів із жуками (інсценівка)	42
Організовані рухливі гри	45

О С І Н Ї

Пливуть за хмарами хмари, крапає дощ безупину, вітер холодний голосить, не затиха й на хвилину. Падає листя додолу, в'яне трава, пропадає . . . Он журавлі полетіли в вирій, де сонечко сяє.

Холодно, порожньо в полі, нудно й по хатах сидіти . . . Час вже, коханії діти, вам і до школи ходити.

ПРИКАЗКА

Восени ложка води, а вліті дві гряди.

ЖУРАВЛІ

Бачиш, мій синочку,
Осінь у саду,
З кучерявих вітів
Вітер листя здув.

Листя, як метелики,
В сонці мерехтять,
Золотом виблискують
І летять, летять . . .

А у небі синьому
Журавлиний клин —
Може, з України
Надлітає він?

Може, рідну хату
В рідному селі
Бачили недавно
Сизі журавлі?
Може, у останній,
Голубій журбі
Привітання з Краю
Принесли тобі?

Журавлям рукою,
Сину, помахай,
Може, з ними разом
Вернеш в Рідний Край?

З кучерявих вітів
Вітер листя здув —
Бачиш, мій синочку,
Осінь у саду . . .

Ніна Туз

ЗАГАДКА

Дивний ключ у небі лине —
не залізний, а пташиний.
Це ключем в осінній млі
відлітають ?

(п'явд.сук)

ЛЕТИТЬ СОЛОВЕЙ ЗА МОРЕ . . .

Летить соловей за море,
Спочинку не має,
І долини, і діброви,
І луги минає.
Ні в садочку вишневому,
Ні в лісі густому

Не живеться, не сидиться
Йому молодому.
Ой, куди ти, сірокрилий,
Куди поспішаєш,
Що й долини і діброви,
І луги минаєш?

Л. Глібов

Ой, червона калинонько,
білий цвіт,
Ти квітчаєш, повиваєш
цілий світ.
Наша слава пролітає
з краю в край, —
Цвіт-Калино, Україно,
процвітай.

(Уривок)

Максим Рильський

ОСІНЬ

Йшла межею тиха Осінь
Край ріллі,
Срібні ниточки лишила
На стерні.
Прийшла Осінь у садочок
Відпочить,
Стала яблучка на гілці
Рум'янить.

Прийшла Осінь погуляти
В темний ліс,
Стало листя золотіти
У беріз.

Постелила іней Осінь
На мурґ,
Ой, упаде незабаром
Перший сніг.

Н. Мудрик

У ВИРІЙ

Настають осінні дні,
І летять у вирій птиці —
Найдуть літо в даліні
На чужій-чужій земліці.

Найдуть сонце і квітки,
Чужина їм стане раєм —
Та затужать там таки
За далеким рідним краєм.

(рз)

ДИВУВАЛАСЯ ГРУШЕЧКА...

(природнича гутірка з малими дітьми)

— Що це там шнурочком летить угорі, — спитала жовтенька грушечка горобця, що гойдався біля неї на тонкій гілячці.

— Це журавлі, пізнаю їх добре. Бояться холоду і втікають на південь.

Значить, прощай веселе тепле літечко! Вже осінь знов прийшла до нас!

— А я таки тут зостанусь, зимна не злякаюсь, — зацвірінкав горобчик і чмихнув кудись у сусідські сади.

— Сказав “осінь прийшла” — задумано повторила грушечка і голівку вниз повернула. Аж в очах весь сад закрутився, так високо-високо вона була. За хвилинку розкрила повільно очі й крізь дрібні листочки мами груші побачила багато своїх сестричок. У всіх рум'яні від сонця личка. Деякі одна до одної притулились і щось, мабуть, розказують. Весело їм там внизу. Може й не знають, що журавлі вже відлетіли, і осінь прийшла. Грушечка хотіла їм цю новину леготом вітру подати, але враз побачила щось дуже смішне. — Якесь диво ворухнулося он там в кущах під парканом. А чорний кудлатий песик то підбіжить і лапою хоче вхопити, то знов назад відскакує і бреше, бреше з усієї сили. Диво має на собі настовбурчені шпильки. Раз зів'ється в клубок та лежить мов мертво, то знов висуне гостренький писочок, нюхне повітря і втікає між кущі. А пес за ним — а їжачок йго коле. Ох, сміялася, сміялася грушечка з тих перегонів! Аж гілка колихалася. А пес, бідняга, видно добре поколов собі лапи, бо опустил хвостик під себе і поліз сумний в садівникову буду.

А там біля грядки кучерявих білих айстер, що ніби м'яким килимцем зацвіли перед хатою, стояла пишна яблуня. Красуня на весь сад! Кругла була як китиця, а яблука на ній червоні й запашні. Такі, як на Різдвяні Свята на ялинку вішають. Дивиться грушечка, а до яблуні приставлена драбина, а господарів Грицько сидить на гіллі, зриває яблука, кладе їх зразу в кошик, а потім зсипає в міх. О, тепер злазить з дерева, а з пазухи покотилось на траву кілька здорових яблук. Грицько вдає, що цього не бачить і згортає їх разом з іншими в міх. Але грушечка все бачила, та садівникові не скаже, ні.

— Тільки навіщо вони зривають яблука, що з ними далі зроблять, — журилася грушечка. Та саме в цю хвилину щось заскоботило їй легенько по спині. Озираючись. А то стрибає собі руда білочка по гілках. Закинула хвостик на плече і біля грушечки зупинилась.

— Здорова була, сусідонько, — каже, — а коли ти в дорогу вибираєшся?

— В яку дорогу, — питає, дивуючись, грушечка і серце в неї чорними зеренцями тривожно здригнулося. Якесь лихо коїться кругом мене. Скажи, Білочко, чого оці чужі люди вештаються по нашому саду, — ледве чутно промовила грушечка.

— Звичайна річ, прийшла осінь, дозріли вже всі овочі і тому їх зривають. Ось готувляться завтра сливки стрясати. І на тебе скоро прийде черга, — пояснює розумна білка. О. вона все знає. Цілу днину то вгору, то вниз городами й садами стрибає. Все щось малим вушком підслухає, щось у пташок розпитає. . . .

— А потім що з нами всіма зроблять, — допитується грушечка.

— Повежуть вас автами, а може й залізницею у далекі міста, — цокає зубами, мов горішки торощить, білочка.

— А потім, а потім . . . — хоче ще знати грушечка і від цікавості личко паленіє, стало гаряче. Але білочка вгляділа своїх білченят, що пустують у траві, наче в піжмурки граються, і мигом до них пострибала.

— От вигадали забаву, на найвиднішому місці, а тут люди по саду весь день вештаються. Може щось недобре приключиться, а тоді що? Плач на весь сад. У такий час краще на гілках старого горіха тихенько гратися, — навчає дітей мама-білка, і всі разом шезли в зеленій гущі горіхового листя.

А в грушечки від чудних новин аж голівка заболіла. “Що то буде, що то буде?” — шепоче без упину і сонними очима дивиться на затягнений рожевою хмаркою західний край неба.

А коли настала пізня ніч, і все довкола поснуло тихим сном, над садом зійшов місяць молодий. Нахилився ріжками над сплячою грушечкою і повів її у сні в далеку, сріблом мережану дорогу. Багато різного дива бачила мала грушечка, аж вкінці опинилася у вітрині великої овочевої крамниці. Загорнена в тоне-сенький папір лежала з другими грушечками в мягко вистеленім кошику. Була щаслива і крізь сон всміхалася лискучими щічками до всіх прохожих, що гляділи на неї крізь велику шибу.

Хто зна, може й здійсниться осінній сон жовтенької грушечки. А може іншою дорогою у світ помандрує. . . .

ЗАГАДКА

Розмовився ткач у куточку,
гче сорочку на смерточку,
на смерть рідній сестрі,
близькій свасі,
бідній мушці і комасі.

(жляв[1])

БАБИНЕ ЛІТО

Осінь. Жовкне листя дерев, в'януть квіти, зникають співи гарненьких пташат.

Голубе небо вкривається сірими баранчиками, лише час-до-часу зиркають сріблісті проміння сонця. Широколані поля німіють . . . Золотисті стерні сторчать самітно в полі. В проміннях сонця вилискують шовкові ниточки бабиного літа. Довго-довго мерехтять у повітрі, щоб згодом упасти на холодну землю.

— Татку, — промовив Андрійко на проході, — що це за волоски снуються?

— Це, синочку, бабине літо, — відказав батько.

— Бабине літо . . . Так його багато. О-о-о, там угорі й тут теж, — вказав рукою Андрій.

— Тепер скрізь снуються бабине літо, прийшов на нього час.

— А звідкіля взялося це бабине літо? — спитав маленький Андрійко.

— Було це давно, — почав батько, — в одному селі жила дуже вбога жінка, що мала двох малих синів. Одного літа настала в них велика нужда, навіть сорочки не мали на собі. Мати їх ввесь час молилася до Господа Бога, щоб допоміг їй у важкій хвилині життя. Щира молитва принесла їм велику несподіванку.

Осіній вихор вдаряв листям об маленькі шибки хатинки бідної вдовиці. Сумерк усе більше й більше залягав кутки кімнати. Діти грілися коло печі. Нагло спалахнула неймовірна ясність. Зразу всі налякалися, остовпіли. Щойно по хвилині заспокоїв їх якийсь голос, хоч нікого не бачили: “Не журися, жінко! Все зміниться на краще. Завтра раненько вийди на поле й позбирай всі шовкові нитки, що там розкинулись по стерні. Зроби пряжу й поший діточкам сорочки. Будете багаті. Тепер настане для тебе нове літо, усміхнеться ясне сонечко серед замрячених днів. Господь Бог завжди тямить про бідних українських діточок. Вони не загинуть!..”

— Чи багато було цих ниточок?

— Так, багато, дуже багато — відказав батько. — Від тоді кожної осені несуться повітрям шовкові ниточки бабиного літа.

ЗАГАДКИ

1. Сидить дядько у кутку
Пряде ниточку тонку,
Пустих трохи слинки,
Приліпить до стінки.
(жляв[П])

2. Не руками снувалося,
Не руками і ткалося,
Десь далеко вродилося,
Біля бджілок мостилося.
Сидить злодій тихо-тихо:
Комусь буде лихо, лихо.
(жляв[П])

ПІСНЯ

Любі мої дівчатовьки,
Невесело гулятовьки:
Туга плине садочками,
Дзвонить ніби дзвіночками:
То листячко тріпочеться
Вмирать йому не хочеться...

А холодний вітер віє,
Туманами сіє, сіє...
Хай він сіє — не плачемо,
Що там буде, побачимо!..

ВЕСЕЛА ПРОГУЛЯНКА

На стеблинках гріють спинки
золотисті павучки.
По покручених стежинках
Все піщинки та сучки.
Вітер носить тишком-нишком
Тонконіжку-комара.
Вибігає по моріжку
На доріжку дітвора.
Найсміліший, загорілий,
Кучерява голова

Виступає попереду:
— Ліва, права, раз і два.
А за ним, як полунички
На галявинці в бору, —
Дві сестрички невеличкі,
Дві косички на вітру.
У торбинки, козубинки
Всі збиратимуть грибки.
На стеблинках гріють спинки
Золотисті павучки.

Е. Благініна

МОРЯКОМ Я СТАНУ

Тепер я школярик,
Книжечки читаю,
І по світі, по широкім
Думками літаю.
Як буду великий,
Моряком я стану,
Все, про що тепер лиш мрію,
Очима огляну.
Здивується море,
Здивується сине,
Як по ньому український
Корабель полине.

А на ньому сотня
Таких, як я, смілих,
Що ні буря їх не спинить,
Ані заметілі.
Не дивуйся, море,
Усміхнися мило —
Ти нераз вже українські
Кораблі носило.
Попливе, полинем
В далекі простори,
А за нами шумітиме
Наше рідне море.

Роляник

ЗНАЙМО, ХТО МИ

Знаймо, хто ми, чії діти
І хто наша мати:
Ми є нарід — українці,
Україна — мати...

Ми живем, ми розцвітаєм,
Як на весні квіти!
Встанеш, Ненько-Україно,
Збудять Тебе діти!

ПРИЙШОВ ЧАС ТЯЖКИХ ТУРБОТ...

Коли дикі гуси знялися летіти на полудне, хвалила зайчиха малих: “От любі, слухняні в мене діточки, іли багато капустяних листочків і моркви, тому і виросла на них тепла шубка, нічого буде боятися зими”.

З добре замаскованої криївки виліз старий бабак і собі задивився на відлет птахів.

— Дядечку, — відозвалася солодко зайчиха, — пора і вам готуватися до зими.

— Спасибі за пригадку, — відповів лінивий бабак, — надходить час мого відпочинку. Коли дні стають коротші і віють холодні північні вітри, пора мені лягати спати...

Руда білочка зачула гусяче скигління і собі зупинилася на горіховій гілці. “Це вже так пізно”, подумала вона, “от чому не запопадеш ні горіха, ні соковитої буквини. Усе визбиране, усе заховане на зиму. Ну, нічого, моє дупло повне, не боюся морозів”. Вона швиденько збігла вниз на лісову галявину і розглянулася довкруги. А тут справді вже не літо, а пізня осінь. Холодний вітер гонить сухим золотим листям, ні грибів, ні ожинових ягід. Правда, там і тут біліють ще пізні опеньки, але і тих не багато. Постарілись, погнили...

А там на узліссі дві молоді серни обгризають березову кору. Вони не звертають ніякої уваги на відлет птахів. Тут, серед лісу і гір, так добре, так затишно, доволі соковитої трави і моху. Ніде на світі нема кращого місця.

— А може б і нам готуватися на південь? — спитав медведиху синок.

— О, ні, — відповіла мати, — ми завжди зимуємо на рідній землі. Готуємо якслід затишну гавру, в ній і пересипляємо цілу біду. Медведям зима не страшна.

Гурт диких гусей більшав і більшав. Із піль, левад і шуварів знімалися все нові і нові і жалібним скиглінням прощали своїх побратимів.

Із прихованої ями вибігла ненароком лисичка, присіла на галявині і цікаво придивлялася відльотові птахів. Турбота за трьох малих діток ізв'ялила материне серце. Хочби дочекатись щасливо весни, коли малі підростуть і порозумнішають. Важко ж бо зимою вигодувати діток і захистити їх від ворога.

Велика блакитна чапля кинулася і собі до сусідки на пораду. “Пора, пора зібратися нам в дорогу”, казала вона...

Сірі пухнасті горобчики преспокійно придивлялися тим зборам і метушні. Їм і не в голові кудись летіти. Близько людей все можна сито перезимувати. А мороз? О, він не страшний! М’яке, тепле пір’ячко — це найкраща запорука від холоду.

Розбишаки-голуби, що звикли до найбільших морозів, не турбуються ніякою дорогою, бо ж і пощо?

Скільки ж то по дорозі на південь гине бідних слабосилих ластівок, скільки червоноголових працюючих дятелів не вертається весною додому! Краще своя сторона, хоч холодна, але рідна і близька. Добрі люди не дадуть пташині пропасти.

Мала сіра польова миша виглянула зі своєї нірки. “От вже й осінь!” — подумала вона. Збіжжя давно вижате і вимолочене, та все таки там і тут трапиться загублене зеренце. А згодом прийдеться жити з ошадностей. Під землею тепло і затишно, нічого турбуватися.

На обрії знов показався гурт відлітаючих гусей. Вони летіли повільно і жалібно скиглили. “Це справді надходить пізня осінь”, перешіптувалися працюючі мурашечки . . . Вони готувалися до зимового сну...

Мухи позлазили в затишні криївки і дрімають. Багато з них не діжде соняшної весни.

Товста жовта жаба вилізла і собі на беріг. І вона боїться зими. Запорпавшись глибоко в намул засипляє і будиться аж весною.

Рибки збираються в глибокі річні ями і мало рухаються, та не сплять. Навіть рак залазить далеко під беріг і там перечікує біду...

Минуло багато, багато днів...

Порожній сад давно попрощав знайомих птахів. Пожовкла стара груша, що з неї облетіли всі забуті овочі, нахилилася до гнучкої вишні: “Чуєш холод, сестро?” Дикі гуси давно відлетіли в вирій, вже справжня пізня осінь...

. . . “Пізня осінь, — загомоніла тихо безлиста черешня. Дні все коротші й коротші, небо вкрите сірою, мрячною заслоною”. Природа дрімає-спить . . . Але що це? Щось дрібне і мерехтливе летить вниз. Щось легеньке і срібне, мов пух, мов скляні зірочки, падає, падає і робиться біло, як у казці...

— Чуєш холод, сестро? — шепоче яблунці тремтлива черешнева гілка, вкрита пухким, біленьким сніжком...

І в а н н а С а в и ц ь к а

РАННЯ ОСІНЬ

У садочку, у садочку
Наче дощ летять листочки,
Падають на трави,
Ніжно золотаві.

У віночки, у віночки,
Посплітаємо листочки,
Золоті, жовтенькі,
Довгі і кругленькі.

На травиці посідаєм
І про осінь заспіваєм,
Про опале листя
Пісню голосисту.

Ніна Бурик

Д Ж М Е Л И К

Давно, давно жив на узліссі маленький джмелик. Той джмелик весь день бринів, мерехтів крильцями на сонечку, літав із квітки на квітку та пив солодкий медок, а вночі, як сонце зайшло, як роса на землю падала, ховався він до своєї хатки, до маленької ямочки в землі під стебельцем травички та спав спокійно всю нічку. Та от, одного дня, літав собі наш джмелик із квітки на квітку, шукав все щокращої, щозапашишої їжі, аж поки відлетів далеко-далеко від своєї хатки, так що й не знав, як йому додому повернутися. Став він збентежено лопотіти крильцями, став жалібно плакати-бриніти: “Бідний я бідний, не знаю як мені до своєї хатки повернутися. згубив дорогу, а тут вже і сонечко Боже незабаром заходити буде, що ж мені, бідному, робити? Бз . . . ззз . . . з . . . з!”

І почула вивірочка-господицька, як бідний джмелик плакав, і вихилила свого носика із дупла тай питає:

— Чого це ти, джмелику, плачеш?

— Бо я загубив свою хатку!

— То ходи жити до мене. В мене тепленько, затишно в дуплі, горішків я назбирала стільки, що напевно і для тебе на всю зиму вистачить, а вночі ще й порохно на стінах дивно світить-вилискує.

— Дякую тобі, вивірочко, та я до тебе не піду, бо моя хатка краща за твою!

— Оттакі! — здивувалася вивірочка. — А яка ж твоя хатка?

— Моя хатка --- маленька ямочка в землі, та вона моя рідна, і я іншої не хочу!

— Ого, — розсміялася вивірка, аж за животик вхопилася. І це ти за маленькою ямочкою в землі так плачеш? Та не чув вже її джмелик, бо полетів дальше та все бринів: “Бзз . . . ззз . . . з . . . я хочу своєї хатки!..”

І почула бджілка-посестра, як плакав бідний джмелик та поспішила йому на рятунок:

— Не плач, джмелику-братіку! Не тужи за своєю ямочкою в землі! От ходи до мене, до мого вулика. Там тепло, затишно, а ще на зиму старий пасічник Матвій кругом вулика загату поставить, а в щільниках у мене стільки меду, що й за всю зиму обоє не поїмо! Ходи до мене!

— Не піду, бджілко! Нелюбо було б мені у твоєму вулику. Я своєї хатки хоч — маленької ямочки в землі — бо вона моя рідна!

Розлютилася бджілка: — Що ж не хочеш, то не йди! Шукай собі своєї ямочки в землі, коли вона тобі за мій вулик миліша!

Та джмелик вже й не чув, що говорила бджілка, бо полетів даліше, та все плакав: “Ой, нема моєї хатки, моєї рідної, бзз . . . з . . . з . . . з!”

Довго, довго літав джмелик та за своєю хаткою плакав. І просили його до себе і мурашки у своє муравлище, і лис у свою нору, та ні до кого не хотів іти джмелик, та всі з нього сміялися, що їх багатою та гарною хаткою погорджує, а за своєю убогою так побивається.

А джмелик вже із втоми та з журби ледве крильцями ворухив, вже сонечко за ліс ховалося, вже роса важкими холодними краплинами йому на крильця падала, коли глип, а це ж його рідна хатка — маленька ямочка на узліссі під стебельцем травички! Ой, — як же зрадив джмелик; передніми лапками сплеснув та радісно забринів: “Оце моя хатка — оце моя рідна, найкраща з усіх на цілому світі!” І щасливий поліз у свою щілиночку-ямку. Із журналу „Вогонь Орлиної Ради“, видання Союзу Українських Пластунів

НАША БАТЬКІВЩИНА

Там, де море є глибоке,
Де заквітчані Карпати,
Де степи такі широкі,
Що очима не обняти,
Там є наша Батьківщина
Україна!

Там, де сонечко іскриться,
Де ласкавий вітер віє,
Де на горах є столиця —
Наш великий, славний Київ,
Там є наша Батьківщина
Україна!

Всі ми: я, і мама, й тато
У чужім, далекім краї
Будемо її кохати,
Бо і нас вона кохає —
Нас кохає Батьківщина
Україна!

Леонід Полтава

КМІТЛИВІСТЬ

Біжать до саду діти яснооки,
Засмагли, балакучі, повнощокі.
А сад, рясні наклонюючи віти,
Немов би кличе: „Завітайте, діти!“
Хлоп'я іде під віти ворущкі:
„Добрідень, діду! Вже грушки м'які?
Чи скоро до крамниці рушимо?“
А садівник сміється:
— Ач, які! —
І щедро наділяє грушами.

Яр Славутич

І СЕРЦЕ ТАК ГОВОРІТЬ

Матусенька мені говорить
Про наш чудовий Рідний Край,
Де тихі води, ясні зорі,
Квітчастий луг, зелений гай,
А в тім гаю пташині хори —
І серце так говорить...

Матусенька мені говорить,
Що хоч живем на чужині,
Про рідні села, ниви, гори,
Ми не забудемо, о ні,
Не здавить нас ні сум, ні горе —
І серце так говорить...

Матусенька мені говорить,
Що прийде день, що прийде час:
Заграє вільно рідне море,
І Рідний Край покличе нас
На тихі води, ясні зорі —
І серце так говорить...

М. П.

Є КРАЇНА

(Уривок)

Є країна, що казкою сниться
На дорогах скитальських ночей
І привабливим сонцем іскриться
У зіницях очей.

Україною звать цю країну
І вона для нас більше, ніж рай,
Бо отчизна то наша єдина,
Богом даний нам, рідний наш край.

Петро Карпенко-Криниця

ЗАГАДКИ

Без язика і без рук до віконця стук.
Часом стане такий зух, що зірве і капелюх.

(Вітер)

Що без очей плаче?

(полю)

ВІДВАЖНИЙ СТЕПАНКО

(оповідання для старших дошкільнят)

Було це небагато літ тому. На Україні розгорілася війна. Коло села Млинівці була боева лінія. Московські війська наступили одного літнього ранку на село і по завязтій битві мусіли українські стрільці відступити, бо ворогів було удвоє більше. Сумно дивилися люди, як у село вступали ворожі вояки.

Та пополудні українські війська знову наступили, вигнали ворога з Млинівців та відперли його аж за сусіднє село Дубину. Радісно зустрічали люди своє військо, що знову закватирувалося в селі. Малий десятилітній Степанко Ілюк бігав по селі й шукав знайомих стрільців, що не раз так гарно розмовляли з ним про війну і про Україну. Знайомих не знайшов, бо вони пішли за ворогом у погоню, а в селі стала на нічліг одна сотня, що як запасова мала тут переночувати, а ранком рушати далше до бою. Але Степанко скоро запізнався й з тією сотнею, бо він був хлопець цікавий і розумний. Незабаром знав уже яка це сотня і якого полку та як називається сотник, що мешкав у священика, де була команда сотні.

Стрільці, що мали ночувати в хаті Степанка, сказали, що тепер ворог не вернеться, бо стрільці загнали його далеко і тому можна безпечно спати.

— То я нині пожену наші коні на толоку! — сказав Степанко до батька.

— Ні, синку, то ще небезпечно, — сказав батько. Заждемо до завтра.

— Безпечно, господарю! — говорять стрільці: — Толока недалеко села і там стоять наші чати довкола, якби була небезпека, то вони дали б знати.

— Про мене, — каже батько, — жени, але попаси їх трохи і перед північчю вертайся.

Погнав Степанко коні на толоку, попутав їх і пасе. Та якось йому сумно, бо не бачить своїх товаришів. Ні Івася, ні Юрка не видно, не пригнали того вечора своїх коней на пашу.

Вже темна ніч, він кличе їх, не відповідають. Жене коні під ліс, на північ від села, думає, що вони там. Але й там не видно. Гихо довкола, якби й не було війни, тільки десь ген-далеко падають рідкі постріли.

Коні хрупають траву, а хлопчина думає:

— Та буду сам пасти. Безпечно, бо наші стрільці в селі.

Раптом десь на краю ліса чує якийсь шелест. Якийсь тихий брязкіт.

— То певно наші стежі, — думає Степан і пильно надслухає. Почув тиху розмову і задеревів. Якись люди недалеко розмовля-

ють чужою мовою, не по-українськи. Чує по гаморі, що багато їх. З ліса не виходять, але поставали і наче ждуть чогось.

Зміркував Степанко небезпеку, розпутує коні, сів на одного й чвалом подався в село. Хтось там з ліса пустився за ним, та хлопець пігнав як вітер. Перескочив річку, як вихор помчався навпростець городами, тримаючися гриви, перескочив пліт і гостинцем просто на приходство. В'їхав на подвір'я.

— Стій! — крикнув стрілець, що стояв на стійці на воротах.

— Я до пана сотника! — гукнув задиханий Степанко півголосом, — перекажіть, що небезпека!

Вибіг сотник, бо ще не спав.

-- Що там, хлопче? — питає.

Степанко зіскочив з коня й коротко сказав, що чув і що бачив за селом під лісом.

— Збірка сотні! — закомандував сотник і зараз по селі пішла вістка, а за кілька хвилин сотня готова до бою рушила розстрільною за село, в той ліс.

Счинилася коротка стрілянина, заскочений ворог боронився та вкінці одні повтікали, другі піддалися, а багато їх і впало.

Раннім ранком сотня рушила з села на підмогу переднім частинам війська. Та заки рушили, казав сотник покликати Степанка і перед цілою сотнею сказав до нього такі слова:

— Хлопче, ти зробив нам цієї ночі велику прислугу. Дві ворожі сотні заходили нас лісом з боку і якби їм було вдалося зловити нашу запасову сотню в селі, то були би потім напали на наш фронт ззаду і так міг би ворог прорвати нашу лінію.

На наше щастя ти пішов зі своїми кіньми поза наші стійки у той бік звідки ми не могли сподіватися ворожого підступу, а запримітивши ворога ти зрозумів небезпеку для свого війська і скоро дав нам про все знати, так що ми завчасу відбили ворогів і вони нам не пошкодили. За це діло іменую тебе "старшим стрільцем" і постараюся, що в приказі нашого полку буде для тебе похвала.

Сказавши це сотник подав Степанкові руку й поцілував його в чоло. Степанко з радости заплакав, сльози радости показалися і в очах його батька й матері, що стояли збоку.

Із журналу „Вогонь Орлиної Ради“,
видання Союзу Українських Пластунів

**Ух! Сердитий вітер
З дощиком летить
І травина кожна
З холоду тремтить.**

ПО ГОРІШКИ

Горішки! Горішки!
Онде, там!
Під листочки скрилися,
Вдвійку притулилися,
Ще й в зелених жупанах.
У гайку
Бам-ба-лам!..
Мов дзвіночки
На кийку:

— Івасю, Надюсю!
Хто знайде? —
Діточки розбрелися,
Між хаші зашилися
І шукають на гілках.
Всюди сміх
Голосочки:
— Ось горіх!
Гей, зірви!

М. Матвієйко

ПІСНЯ

Ой, кувала зозуленька
у садочку,
Прихиливши головоньку
до листочка:
Ой, минуло, минуло
красне літечко,
Ой, пожовкло, злетіло
рясне листячко.

ЗАРЯДКА

- 1) Станьте, дітки, рівно в ряд,
Зробімо зарядку,
Будем ручки піднімать
Кожен попорядку.
Раз, два, три.
- 2) Разом ручки догори,
Далі буду я лічити,
Ручки треба опустити,
- Знову будем піднімать.
Три, чотири, п'ять.
- 3) Станем рівно, ручки в боки,
Ну, стрибнемо невисоко.
Ніжку вгору, ручки вниз,
Праву, ліву, нахились.
- 4) Ну, закінчили малі,
Вже й сніданок на столі.

О. Галабутська

ЗАГАДКА

Без вікон, без дверей
Повна хата людей.
(Огірок, диня, гарбуз)

Я — осінь золота...
Мене всі добре знають,
На мене люди всі
Надію покладають.

Я — осінь золота...
Чекають мене люди,
Бо знають — урожай
У мене добрий буде.

М. Кулябко

ЗАГАДКА

В полі ріс я, колосився,
На стеблині уродився,
А тепер мене ви ріжете
Й на здоров'я смачно їжте!

(оцх)

БУРЯК

Я — червоний буряк,
Наче справжній козак.
На городі я расту
Маю вдачу непросту:
Як поспію — червонію
Так і в борщ попаду.

КАРТОПЛЯ

Я картопля-бараболя,
А расту я серед поля,
Мене всю вже покопали
І у купи позсипали.

Вся городина пристигла
Треба вже збирати.
Жінкам діти пособляють
Буряки копати.

КАПУСТА

Вже капусту вирубали
І додому привезли,
І на грядці зайченят
Залишили качани.

3. Пішла панна до міста,
На ній суконь триста.

(вєлєнєц)

ЦИБУЛЯ

Цибуля сплетена в віночки
І пов'язана в пучечки.
І солодка і гірка —
Вдача вже її така.

ЗАГАДКИ

1. Жовта сукня, сама ж біла
Ще й зелені коси;
Як розріжеш її тіло —
Засвербить у носі.
Отака оця красуна,
А зовуть її

(вєлєнєц)

2. Марушка-семикожушка,
Хто на тебе гляне,
Той і заплаче.

(вєлєнєц)

4. Плиг-плиг! Скїк-скїк!
В нього ніжки прудкі,
В нього вушка довгенькі,
В нього хвостик куценський...
Хто ж цей побігачик?
Це сіренький

(явєнєц)

МИ ШУКАЄМО ГРИБІВ

У осінню теплу днину,
Взявши кошики й торбини
Між берізок і дубів
Ми шукаємо грибів,
Сироїжок і опеньок,
І товстеньких і тоненьких.

Кожен з нас не дарма йшов,
Кожен щось уже найшов.

І малесенька Надія
Хоч шукати ще не вміє,
Теж піддубника знайшла —
Ледве-ледве підняла.

Ще якби із рік підріс —
Виріс би на цілий ліс.

Л. Полтава

ЗАГАДКА

Крізь землю пройшов
Червону шапочку знайшов.

(гриб)

ЗОЛОТА ОСІНЬ

(Казка-інсценівка)

Осінній сад. На клумбах стоять квіти -- айстри, жоржини. Ніжно грає музика. Входять 2 дівчинки — Галинка й Оксанка. У Галинки в руках кошик зі сливами, в Оксанки у фартушку — груші.

ГАЛИНКА: Осінь люба, осінь мила,
Осінь землю взолотила,
Сливи медом налила,
В подарунок нам дала.
(Дає слив Оксанці).

ОКСАНКА: А мені у фартушок —
Бач, накидала грушок!
Та солодких, та смашних,
Прохолодних, запашних!
(Дає груш Галинці)

Галинка звертається до квітів:

А жоржини пишні, пишні,
Мов царівни ті стоять,
Ледь схилились айстри ніжні,
З вітром тихо гомонять.

КВІТИ: Ходить вітер,
Бродить вітер
Нам цілує пелюстки,

А з дерев кидають віти
Золоті свої листки.

*Квіти тихо, непомітно сплітаються в коло, деклямація переходить у спів. Квіти танцюють і знову повторяють ці слова, але співаючи.
Чути далеко ніжне курликання.*

ГАЛИНКА: Ти, Оксанко, чуєш клекіт.
Журавлі летять, лелеки . . .
Любі сестроньки, прощайте,
Рідний край не забувайте!

Влітають журавлі, лелеки, вони трохи зажурені, що їм час покидати рідний край.

ЖУРАВЛІ та ЛЕЛЕКИ: Відлітаєм, відлітаєм
Рідний край наш покидаєм
Восени.
Прощавайте, любі діти,
Прощавайте, ніжні квіти,
До весни! (*Відлітають*)

*У танку-вальсі кружить на сцені кленове листячко пурпурово-золоте.
Жене його вітер веселий, крилатий, довгоногий.*

ВІТЕР: Лечу в танку, мов на крилах,
Тра-ля-ля! Ля-ля-ля!
Осінь мене взолотила
Тра-ля-ля! Ля-ля-ля!
Будемо в танку кружляти,
Сонечко світить ясне,
З ким почну я танцювати?
Хто з вас вибере мене?

Вітер і квіти схиляються в уклоні. Раптом вітер підхопив кленове листячко, кружляє в танці. Всі танцюють: квіти, вітер, листячко, Оксанка, Галинка. Співають:

Щедра і ніжно ласкава
Осінь іде по землі,
В іней вдягаються трави,
В вирій летять журавлі.
В полі вже зібрано жито,
Скошена гречка густа —
То ж до побачення, літо,
Осінь іде золота!

К і н е ц ь

Н. К.

ХЛОПЧИК І ОСІНЬ

Був собі раз хлопчик, веселий, мов горобчик, легенький, мов той м'ячик, куди йде, то скаче. Вийшов він з рідної хати, бо дуже любив мандрувати. Йде собі полем, доріжкою, стрясає з трави росу ніжкою, батіжком махає, йде . . . а куди — не знає.

Аж назустріч йому молодиця: тихі очі, задумані лица, сама в золотистім убранні — знати: багата якась пані. Стала вона на стежині, пальцем киває хлопчині:

— А куди ти мандруєш, сину?

— Сам не знаю . . . От, бачу стежина, бачу ліс золотий та й іду...

— Ти не йди! Там спіткаєш біду! . . . Глянь, за лісом отим золотим, сіра мряка снується, мов дим, далі вітер холодом дмуха . . . Там живе злюща біла старуха, глуха вона дуже й німа — називають її Зима.

— А я страху не маю! — малюк відповідає. Аби хоч із-за плота Зиму побачить охота.

Всміхнулась молодиця: — Ти смілий, не дивниця! Із роду ти козак, то й кажеш так. Зиму ти незабаром сам побачиш, сину — вона сюди збирається в гостину. А ти на зустріч приготуйся, тепленько одягнись, узуйся, то ні Мороз, ні Вітер, той що віє, тобі нічого, хлопчику, не вдіє.

Хлопчина глип тоді на босі ноги: — Так справді, тіточко, зверну я з дороги. Удома одягнуся ще й узуюсь, на зустріч із Зимю приготуюсь.

Всміхнулась пані, дала хлопчині яблучка рум'яні і жовту грушу і кругленьку сливку: — Я бачу: ти розумний, чорнобривку.

Подякував, вклонився чемно хлопчик, несміливо поглянув їй ув очі і сам спитав, мов ягідка, рум'яний: — А хто ви, пані?

— Я осінь! Відповіла молодиця. — Я золотом маюю в лісі листя, я яблучка смачненькі і грушки в садах чіпляю дітям на гілки. Я збіжжям наповняю всі комори, пташак проводжу в вирій аж за море. А як злетять з дерев листки, як відцвінуть останні вже квітки, піду я відси геть . . . Зима пришле Мороз і Ожеледь, накриє сонце хмар платком, посипле поле й ліс сніжком . . . Ну, бувай здоровий — мені пора золотити діброви...

І пішла полем пані в золотистім убранні. Айстрами рябіла коса густа . . . Пішла осінь добра, золота. А хлопчина додому побіг. Як тільки ступив за поріг: — Тату, — каже, — мамо, золотенькі, вшийте мені одяг тепленький, купіть мені добрі чоботята, буду Зиму зустрічати.

Р. Завадович

ЖОВТЕНЬ

Ходить Жовтень полями,
Ходить Жовтень лісами
І притрушує землю
Золотими листками.

Иде наш Жовтень поволі
І заходить до школи,
Тихо в лавку сідає,
На дітей уважає.

„Ця дитина пильненька,
До науки жвавенька,
З неї виростуть люди,
Бідувати не буде“.

Ю. Шкрумеляк

ПРИЯТЕЛЬКИ ОЛЕНКИ

Оленка працююта дівчинка. Вона давно збирала зі свого городця квасольку, цибулю, буряки і салату. Лишилися ще деякі квіти — айстри, чорнобривці, мальви і хризантеми.

Ярину віддала матусі. Підчас обіду мама казала, що сьогодні цілий обід з праці рук Оленки. Оленка зачервонілася і була щаслива. Вона щодня працює у своєму городчику. То поливає квіти, то прополе бур'яни, або нарве квітів до хати, а найбільше то веде розмови зі своїми приятелями-пташатами. А є їх чимало. От і сьогодні були з ними цікаві пригоди.

Оленка поливає квіти, а до калабаньок прилетіли купатися різні пташата. Побрудилися в рідкій глинці.

— Що ви робите, мої любі, як можна в такій брудній воді купатися? — питає Оленка.

— Ми це робимо навмисно. Цього літа і осени надзвичайна посуха. Мало води, а на нас напали дрібненькі воші й дуже докучають. А як викупаємося в рідкій грязюці — то позбуваємося цих наших шкідників, — відповідає горобчик.

— Це дуже цікаво. Якже ж ви їх позбуваєтеся?

— Дуже просто. Рідкою грязюкою ми обмацуємося, як можемо найкраще, до грязюки прилипають воші, а коли грязюка висохне, то відпадає разом з ними.

— Як так, то я щодня буду вам наливати води от до тої ямки. Купайтеся, на здоровля, скільки хочете.

А ось прилетіли й куропатви. Оленка побачила у них великі пазурі і питає:

— Скажіть мені, чому у вас такі довгі пазурі? Рано весною ви їх не мали.

— Це правда, — відповідає одна з куропаток, — під зиму у нас відростають сильні, довгі пазурі. Вони потрібні нам, щоб гребти листя під снігом і там шукати поживи. Земля замерзла,

снігом прикрита і треба мати сильні пазурі, щоб добути поживу, а то помремо з голоду.

— Я перший раз таке чую, — каже Оленка. — Я буду сипати вам зерно коло хати. Прилітайте щодня.

— Ні, дорога Оленочко, дуже нам прикро, але до хати ми не любимо близько підходити. Люди люблять наше смачне м'ясо і стріляють у нас. Ми боїмося людей і оминаємо їх.

— Ми вам шкоди не зробимо, але робіть, як хочете. Бажаю вам легкої зими.

— А чому це ви, шпачки, літаєте великими зграями? Чому навесні цього не робите? — звернулася Оленка до шпачка, що прилетів напиться водички.

— Весною ми заняті кожний своєю родиною. Мусимо годувати маленьких пташат, учити їх уму-розуму, а восени ми вільні, тоді всі — старі й молоді — літаємо гуртом. Вправляємося в літання, громадимося і такою великою зграєю потім відлітаємо на південь, де весна.

— Чому ви відлітаєте? От горобчики, синички, куропатки і другі пташата тут лишаються зимувати.

— Ти, дорога Оленочко, придивися добре, що їдять ті пташки, а що ми. Вони годуються зернятками, а ми лише комашками. Зернятка вони знайдуть взимку, а комах зимою немає. Кожна комаха нам смакує. Ми їмо навіть гусениць, великих, волохатих, небезпечних шкідників. Дуже жалкуємо, що люди так мало про нас знають. Коли б знали, що кожна наша родина така ненажерна, що з'їдає кілька сот комах щодня, то нас шанували б і робили б нам хатки — штучні гніздечка і всіляко б приманювали нас. От сьогодні більше тисячі шпаків було у вашому ліску. Виловили всіх комах-шкідників . . . Тай заговорився я! Наші вже полетіли. Мушу доганяти. Покищо бувай здорова.

— А ти, синичко, лишишся з нами, чи полетиш у далеку мандрівку?

— Ні, ми всі будемо тут зимувати. Я дуже прошу тебе, Оленочко, як будуть великі сніги і морози — не забувай за нас, малих пташат. Підгодовуй нас усякою їжою: відпадками зі стола, різним насінням: коноплі, соняшника, кабаків, кавунів, динь, огірків, кропиви, лопуха, чортополоха, сухими ягодами калини, рябини, чорної бузини, дикого винограду тощо. Кожного ранку клади ту поживу десь на дощинку, в затишному місці або у себе під вікном. Всі пташата будуть тобі дуже вдячні, бо не голодуватимуть.

Оленка заговорила, а тут чує — кличе її мама. Вона попрощалася зі своєю синичкою й побігла розповісти про все мамі.

Леонід Бачинський

ВАСИЛЬКО ЙДЕ ДО САДОЧКУ

Біжить, поспішає Василько до садочку. А вітер за ним і проти нього, то збоку, то згори, то здолу пустує, спиняє, зриває шапочку з голови, розвіває волоссячко, звалює з ніг...

“Чекай, чекай, вітрику! Як буду вертатись назад, побачимо, хто сильніший! От стану на одному місці і не зрушиш мене. А тепер поспішаю, змагатися з тобою нема мені коли”.

Ось ще перейти попри церкву, а там уже садочок. Йде Василько попри дерева, а вони шумлять, гуторять, кивають гілочками:

“Здоров, Васильку, добридень! Добридень!”

Хитнуть гілочками, а листячка багато, багато злітає довкола. Ось на голові, за комір, на рамя, в очі і довкруги на траві повно його нападало. Летить, крутиться, танцює. Під ногами шелестить.

“Нас багато, нас багато, подивись, як нас багато. Ми злетіли, щоб землю прикрасити, щоб діти нами бавились, нас оглядали, збирали, пізнавали, що вже осінь навкруги. Встелимо ми травичку в садах, аби, як настане зима, морози, сніги, вона не змерзла, а в лісі нами встелять свої хатки на зиму всі бурмили-ведмедики, вивірки, тепло їм буде”.

І Василькові пригадалася казочка про золотий листочок, як мандрував він далеко шляхами, полями, лугами, як заприятинився з Любцею: вона мала його у своєму зошиті із засушеними квітами, а листочок розказував їй часто про свої пригоди.

“І я назбираю собі листочків, сховаю, буду рисувати їх, такі гарні, — а може котрийсь з них стане мені приятелем і розкаже про свої пригоди”.

Василько вдоволений, веселий, з листям у волоссі прибіг до “тети” у садочку.

— Вже осінь прийшла. Бачиш золоті листочки я маю і “бабине літо” я вже бачив летіло, — розповідає Василько товаришеві.

“Підемо, підемо на прогульку, наловимо “бабиного літа”, назбираємо листя, побачимо зайчика, може — закричали діти.

А “тета” втішена радістю дітей, усміхнена, вдоволена, гладила діточок по чистеньких голівках і казала:

“Підемо, діти, підемо по сніданку на прогульку в поле, в садок, назбираємо собі осени як і Василько.

Голі, голі всі куші,
І холодні ллють дощі,
Коло ганку скрізь каложі,
Бідних квіток шкода дуже.

О. Галабутська

ВІРШІ З РУХАМИ

1. Господині ми маленькі
Хліб печем в садку,
Сита дайте нам густенькі
Сіяти муку.

Ситом, ситом сіп, сіп, сіп,
Щоб смачненький спікся хліб.
Господині ми маленькі
Вже місити час,
Дайте нам діжки повненькі
Нум, дівчатка, враз!
Кулачками товк, товк, товк,
Щоб хлібець нам не замовк!
Господині ми маленькі
Робим все сами,
Дайте нам печі тепленькі
Хліб сажаєм ми.

На лопаті в темну піч
Нумо всі — шур, шур, шургич.

*
**

2. Станьмо рівненько
Вклонімось низенько,
Далі руки отак в боки
Веселенько підем в скоки.

Отак усі стриб, стриб,
А ніжками диб, диб.
Вгору ручки піднімай
І всі разом присідай.

Станьмо знов рівненько
Вклонімся низенько і т. д.

МАЛИЙ КОЗАК

Як малесенький я був
(Кажуть люди — я забув),
На подолку в мамі
Я махав ногами
Мах-міх-мах!
А за рік пора прийшла,
Що від крісла до стола
Сам-самий пустився,
Бо ходити вчився
Чап-чап-чап!

А тепер я вже козак —
Подивіться, чи не так?
Йду, куди захочу,
Часом і підкочу
Гоп-скік-туп!
До садочка радо йду
Ще й сестриченьку веду,
Там з дітьми співаю,
На сопілці граю
Ту-ру-ру!

Р. Завадович

НАША КОЛОМИЙКА

Гей, ходжу я до садочка,
Де дітей багато,
І так мені веселенько,
Мов в велике свято.
Співаємо, танцюємо,
Рисуєм, гуляєм —

Хоч надворі дощик сіє,
Про те ми не дбаєм.
Хоч надворі вихор віє,
То яке нам діло! —
Ми сонечко намалюєм,
Щоб в садку нас гріло.

Р. Завадович

КНИЖКИ

У брата на полиці
Стоять рядом книжки,
Товсті, мов печериці,
Й тоненькі, мов листки.

Мені не можна брати
З полиці тих книжок, —
Не вмію я читати
Ще віршків й казок.

Мамусю попрохаю:
„Буквар мені купи“...
А вивчусь — прочитаю
Всі братові книжки!

Ніна Бурк

ЗАГАДКА

Не куш, а з листочками; не сорочка, а шита; не чоловік, а розмовляє.

(в'язинц)

СВАРКА

Рано-вранці за дрібнички
Посварились дві сестрички.
— Не чіпай моєї книжки!
Не бери ведмедя Мишки!
— Віддавай мій олівець,
Що поломаний кінець,
І шматок отої стрічки,
І ляльчині черевички.
В мій куточок не ходи!
Ми у сварці назавжди.
Посідали по кутках
І надулись — глянуть страх!

А надворі — дощ і вітер,
Дуже сумно так сидіти.
Де не глянеш — скрізь краплинки,
Навіть просвітку нема.
... Посиділи дві хвилинки,
Обернулись крадькома.
Вдвох одразу обернулись,
Одвернулись і надулись.
Що за гра на самоті?
І ляльки якісь не ті...
І, забувши всі дрібнички,
Помирились дві сестрички.

М. Пригара

ХОРОБРИЙ

Я ходив учора в ліс
І нічого не приніс...
Тільки даром проходив,
Навіть вовка не убив!

А чому не вбив, скажу:
От ходжу собі, ходжу,
Як погляну — вовк біжить!
Я й хотів його убить.

Та хіба ж дадуть убить?!
Гілка як зашелестить!
Ізлякався я навів,
Озирнувся — та й утік.

В. Бичко

ЯБЛУКО

Яблуко упало
В свіжую росу,
Я візьму те яблуко,
Додому віднесу.
Віддам його я мамі,
Бо я її люблю.
Ні, краще дам сестричці,
Що в люлі люлі-лю.

А може дати братіку, —
Він їсти вміє вже.
Ні, мабуть дам я татові —
На зиму збереже.
І що його робити
Із яблуком отим?
А поки ж то подумаюсь,
Я сам його із'їм.

В. Бичко

“ ХАТКА ДО ВИНАЙМУ ”

Якось так воно склалося, що Борис зразу заприятнися з Томом. Вони ходили до тієї самої школи, разом сиділи в другій лавці, обмінювались олівцями, радиркою тощо.

Томова мати часто забірала Бориса в машину, привозила у свій багатий дім, де хлопці дружньо бавилися, бігали по великому саду, читали книжки.

Одного осіннього пополудня Борис, гостюючи у приятеля, запримітив цікаву зміну. В саду царила німа тиша, а маленька дерев'яна хатка, прибита до розлогого дерева, стояла порожня. “Що сталося з блакитними птахами?” — спитав він. “Нічого надзвичайного”, відповів Том. “Вони, як і багато інших птахів, відлетіли на південь”. І Том розповів Борисові історію порожньої хатки.

— Ранньою весною, — почав він, — батько збудував оту маленьку хатку і прикріпив її до яблуні. У нашому саду багато птахів і вони часто будують у нас свої гнізда. Не уявляєш собі, Борисе, як ми втішилися, коли одного дня запримітили гарну блакитну пташку, як вона раз-по-раз влітала і вилітала з віконця маленької хатки. Під вечір прилетіла ще одна і в малій дерев'яній палатці розгостилася пташача сім'я.

Блакитним пташкам жилося у нас непогано. Я підсипав їм окрушини з хліба, зеренця рижу і гречаної крупи. Одного дня з цікавості я видряпався на дерево і заглянув до середини . . . І знаєш, що я там побачив?

— Що таке, що таке? — запитав Борис.

— Мале пташине гніздечко, а в ньому чотири маленькі блідо-блакитні яєчка.

І Том розповів Борисові, що блакитна пташка будує гніздо зі сухої трави і стеблиночок рослин, вимощує його доти пір'ячком, доки не приготує сухого і затишного місця під свої яєчка.

— А потім, — продовжував Том, — одного дня викололися чотири маленькі пташечки-ненажери, весь день кричали їсти, а мати з батьком літали на роздобутки і годували діток мухами, комашками, дрібною гусінню і хробачками. Я ніколи не полошив малих писклят. Це погано знуцатися над маленькими або проганяти старших птахів, а ще гірше нищити гнізда або бити пташині яєчка. Пташки одразу пізнають, що хтось чужий господарював в їх гніздечку і часто відрікаються його, хоч звісно, будова гніздечка коштує чимало праці.

— А що потім сталося з твоїми пташками? — спитав Борис.

— А потім все пішло звичайною ходою. Малі підросли, пошилися у пір'ячко, зміцніли їх крила і швидко вчилися й собі літати. Згодом, як полетіли, так і не вернулися більше. Осталася в хатинці лиш пара старих.

А тепер осінь. Пора летіти на південь, от вони і прилучилися до гурту інших блакитних птахів і відлетіли, покинувши нас на цілу зиму. .

Борис чогось задумався, а далі почав своє:

— І в нас на Україні чимало різних птахів. Хоч я і не пам'ятаю їх, бо зовсім маленьким виїхав з дому, але мама розказувала багато дечого цікавого про них. Ось послухай.

— Наша ластівка-димівка, що живе на селі, гніздиться під стелею в стайнях, чи stodолах або під стріхою чи дахом хати. Гніздо її подібне до відкритої глибокої мисочки. Зроблене воно з річного намулу і глини, котру ластівка приносить у дзьобику і склеює своєю слиною. Щоб гніздо було сильніше, ластівка переплітає його соломкою і кінським волосом.

Міські ластівки будують свої гніздечка дещо інакше. Вони округлі, зовсім забудовані, тільки зверху маленький отвір. Коли гніздечко готове, ластівка збирає пух і розгублене іншими пташками пір'ячко, вистелює ним нутро гніздечка і робить м'яку постіль для своїх маленьких дітей.

— Не раз трапляється, — продовжував Борис, що ранньою весною залізе в ластів'яне гніздо горобчик. Тоді ластівка зводить бій за право на свою хату. Оповідали мені бабуня, що одного разу, коли горобчик не хотів вступитися з чужого місця, злетілося багато ластівок кожна з глиною в дзьобику і спільно замурували вони горобчика в гнізді, де він і загинув. Так покарали птахи грабіжника чужого добра.

— Чи і ваші пташки відлітають восени на південь? — спитав Том.

— Розуміється, — відповів Борис. — Та не всі. Ластівки, солов'ї, дикі гуси і качки, бузьки відлітають від нас і зимують у теплих краях, а якраз оті збиточники горобці, ворони, голуби і ще деякі лишаються на всю зиму. Бабуня мені розказували, що

до горобчика дуже подібний жайворонок, тільки більший. Він дуже високо літає і приспівує орачеві при праці.

Борис скінчив розказувати, а Том радісно гукнув:

— В мене є чудова думка. Напишемо оголошення: “Хатка до винайму”. Може якраз загізяться в ній якісь зимові птахи.

Борисові припала до вподоби така ідея. Хлопці швидко взяли до роботи і ще того самого пополудня під малою дерев'яною палатою здалеку виднівся старанно розмальований напис.

З того вечора проминуло багато днів. У порожню хатку заглядали цікаві голуби та не поселилися в ній. Забігали інколи горобчики, трохи сиділи і втікали. Аж з першим морозом залізла туди мала руда білочка. Там і зимувала вона аж до весни.

І в а н н а С а в и ц ь к а

МОЛОТЬБА

День-у-день
На току
Прямо жарко.
Чахкотить,
Торохтить
Молотарка.

— Ей, підвось,
Дядьку Кость!
— Ей, снопи
Подавай!
Це молотить господар
Свій новий урожай.

І в. Нехода

ПРИКАЗКА

Восени і горобець багатий.

ДО ШКОЛИ

Школярі до школи йдуть,
Мов бджілки роєм гудуть!
Разом руки: мах, мах, мах!
Книжка в торбі: трах, трах, трах!
Ніженьками: туп, туп, туп!
Книжка в торбі: гуп, гуп, гуп!

А травиця-шовковиця
Біля ніжок шовком в'ється.
Йдуть школярки гуртом,
Вже дзвіночок: бім-бам-бом!
З понеділка кличе шкілька:
— Вже минулася мандрівка!

М. Матвієйко

Хлопче, хлопче, — до науки,
Бо втікає скоро час!
І читати, і писати
Ходи вчитися до нас!

ПЕРШИЙ НА ВУЛИЦІ

Як же вам іде у школі? —
Дідуньо питає.
Певно кожне у науці
Вперед поступає!
Я передній в граматиці! —
Івась поспшився.

А я перший в історії! —
Влодко похвалився.
В чому ж перший ти? — питає
Дідуньо Миколи.
— О! Я перший на вулиці,
Як вийдем зі школи.

Т. Дмитренко

ПРИКАЗКА

Знайко біжить, а незнайко лежить.

У ЛІСІ

(Звірі готуються до зими)

Ух, як зимно.

Прокинулась маленька вивірка, дивиться, а лісовий струмочок льодом вкрився, замерз. Значить, незабаром прийде зима і падатиме сніг. Треба братись до роботи. Весела вивірка стрибає цілий день по соснах та ялицях, наче пустуючи. Та ні, не грається вона, а збирає собі запас на зиму. То назбирає собі шишок із насінням, то горішків ще найде. Стриб-стриб! Скік-скік! Он як високо вже на ялиці.

А внизу ведмідь іде. Старий вже ведмідь, великий і грубий. А стара ведмедиха вже налагодила леговище, вистелила листям, сіном для малих, а він ще собі походжає і дивиться, чи нема біля них людських слідів, щоб не прийшлося зимове мешкання змінити.

Пішов собі далі старий ведмідь, пострибала далі вивірочка. Перебігла скоренько повз старезне дерево, де жила сердита, круглоока сова. Сова ховала до себе в дупло мертві мишенята, вона теж не засипала на зиму. Стрибає вивірка і бачить, як всюди працюють звірі, готуючись до холодних днів. — Ті лагодять житло, щоб переспати в ньому зимові місяці, інші збирають запаси харчів.

Вивірка не засне, гризтиме вона горішки і шишки ялинові, а тепле хутро буде її гріти. Не засне зайчик, лисичка. У снігову заметіль ходитимуть лісами голодні, сердиті вовки.

Ось вже падає сніг. . . Ух, як зимно...

Холодно й голодно часто звірям у лісі зимою. Та нічого. Все ж дужчі і спритніші з них виживуть...

ДО ШКОЛИ

Цього дня я довго ждала.
Перше вересня у нас.
І сьогодні іде Галя
В першу клясу — перший раз.

В клясі вже і Клава й Ніна,
Усі діти вже зійшлись.
— Скільки буде два й чотири?
Два й чотири? Буде шість.

Вже біжить додому Галя.
Йй назустріч мама йде.
— Мамо! Мамо! На відмінно
Я училась цілий день!

КИЦЕНЬКА

Чи бачили ви киценьку
Малесеньку мою?
На неї мама сердиться,
А я її люблю.
Вона така чорнесенька,
А лапки — наче сніг.
І вуса є у киценьки.
І киця чистить їх.
Принесла мама киценьку,
Щоб миші половить.
Вона ж удень вистрибує,
Вночі — на ліжку спить.
Така весела киценька,
Чи ти б од неї втік?
То лапкою подряпає,
А то на шию — скік.
Коли погладиш киценьку —
Заплющить очка вмить,
Прищуляться, притуляться
І тихо муркотить.
Розплющить очі киценька,
А я вже під столом.
Вона мене розшукує
І бігає кругом.
Шука в печі і в горщику,
Куди це я утік?
І з припічка високого
Мені на шию — скік.

Отак до ночі граємось,
А потім — спать мерщій.
Мишей не ловить киценька:
Навіщо мишки йй?
І якось мама ввечері
Уздріла річ таку,
Що наша киця з мишками
Танцює у кутку.
Вона стрибала й бігала,
Гонила їх кругом.
І з нею мишки весело
Крутилися рядком.
Схопила мама киценьку,
Хоч я просив, просив.
Йй за хату винесла
І викинула в рив.
А я журились за кицею,
Я плакав і тужив.
І навіть гарним коником
Погратись не хотів.
Ще мама не верталася,
І раптом чую я —
У двері дряпа киценька
Малесенька моя.
Ой, як ми обіймалися!
Ми стали гратись враз,
А мама тільки глянула
Йй не сердилась на нас.

Л. Квітко

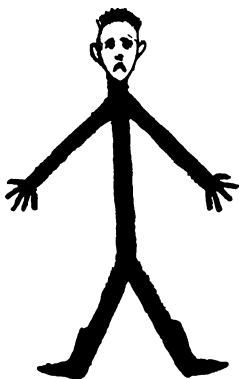
ЗАГАДКА

Хто про мене казку чув?
Я в чоботях в казці був,

А в житті я без чобіт,
Ловлю миші — бо я
(Кіт)

КАЗКА ПРО ЮРЧИКА - "СІРНИЧКА"

Жив собі в одному місті хлопчик Юрчик. Знали його песик Ас та кіт Бурчик. І сусіди добре знали, "Сірничком" його прозвали, бо Юрасик мало їв, він не ріс, а все марнів. Сохли ноги і животик, побілів червоний ротик і лице і оце, навіть ручки обидві натягнулись, мов граблі... Хто не вірить, хай погляне на портрет одинака:

Хто не вірить, хай послуха про химери "Сірничка"...

Як не каже ранком мати: "Годі спати", як не кличе: "Синку, синку, час вставати", ставить шклянку молока, запашного пампушка, з маслом хлібчика досхочу, а Юрасик все: "Не хочу!!"

І обідньою порою знов кінчиться все бідою, бо в Юрка-одинака вдача впертого цапка.

Вже й, нікуди правди діти, Юрчик з вітром міг летіти, а звичайно, кожний знає, сила в праці помагає, і в науці, і в забаві лиш сильний перемагає!!

Тож не диво, песик Ас сказав згірливо: "Ти, Юрасику, слабий, більше їж і більше пий!"

А сіренький котик Бурчик зам'явчав: "Поганий Юрчик, не чеши мене, не пести мене..."

І на плоті горобці заспівали: "Всі, всі, всі ми Юрка не боїмося..."

Відвертались нишком квіти, вдарив хлопця в плечі вітер, навіть докучлива муха влізла раз йому до вуха.

І Юрко пішов до мами зі сльозами: "Стану гратись забавками". Та як авто взяв до рук, знявся гук, одна хвилина, — розірвалася пружина . . . М'ячик скочив раз і два і зробилася діра. Вітер десь стрілу заніс і бджола вкусила в ніс...

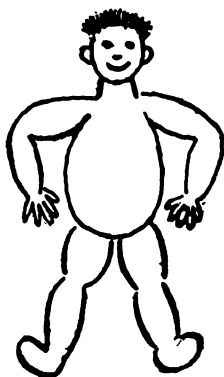
Сів хлопчина й гірко плаче.

Котик каже: "Гей, козаче, ти невдачею своєю не журися, кашку їсти, каву пити швидко вчися..."

Гавкнув песик: "Барабольку, зупу, м'ясо я щоднини без розбору їв би ласо . . . і нікого не боюся, з чорним Бровком радо б'юся..."

А на плоті горобці заспівали: "Всі, всі, всі — хочемо багато їсти..."

І подумав хлопчик Юрчик: "Правду каже котик Бурчик і відважний песик Ас. Спробую, може якраз..."

Рано випив молочко, з'їв і яечко одно.
А в полудне песик Ас гавкнув тричі: “Їсти час!!!” І Юрко на радість всім — пирижків щось з'їв аж сім... ще й китичку винограду — на розраду... А під вечір, холодком, випив борщику з жовтком...

І сіренький котик Бурчик зам'явчав: “Хороший Юрчик, чеши мене, пести мене...” Песик Асик під вікном лиш помахував хвостом. І квітки усі сміялись разом з вітром дивувались... Вже погана чорна муха не залазила до вуха, бо Юрко багато їв, ріс і ріс, і все міцнів. Червоніти став вмить ротик і лице і оце, навіть ручки обидві наче бублики пухкі. Хто не вірить, хай погляне на портрет одинака.

Горобці всі дивувались, не пізнали “Сірничка”. І сусіди не пізнали, бубликом його прозвали.

Ось тут і кінчається казка.

Розкажіть самі, будь ласка, скільки є в вас “Сірничків”, скільки “бубликів-Юрків”. Чи їдять вони якслід свій сніданок і обід???

І в а н н а С а в и ц ь к а

ЧИЄ ТЕЛЯТКО?

У містечку по вулиці
Корова ходила,
Ще й до того за собою
Телятко водила.

Але сторож безпеченства
Туди нагодився,
Й прохід мами із дочкою
Скоро закінчився.

Як на тее школярки
Вибігли зі школи,
Прилучились до походу
Та й ідуть поволі.

Викрикують, погейкують,
Раді — ані слова.
І ні один не питає,
Чия то корова.

Але сторож безпеченства
Знає охоту має:
„Чия б це була корова?“
Школярів питає.

На те один обізвася:
„Трудно угадати!
Та зате, чиє телятко,
Можу вам сказати“.

„Гарно, хлопче! І це добре!
Мені й цього стане!
Ну, чиє ж оце телятко?“ —
„Коровине, пане!“

Т. Дмитренко

МУДРЕ ОКО

— Що то, матінко, за око
На стовпі о-там високо?
Просто дивиться на мене
Раз червоне, раз зелене.
— Тее око, любий Гнатку,
Допильновує порядку:
Як лише червоно гляне,
Все, що йде і йде — стане.

Як же зробіться зелене,
Ніби кличе: „Йдіть до мене!
Вільна вам усім дорога,
Ні при чому тут тривога.“
— О, та й мудре ж тее око
На стовпі о-там високо!
Цих спинняє, тих пускає
І порядку доглядає.

Р. Завадович

ХИТРА МИШКА

Жили-були собі під підлогою їдальні дві мишки: пан Мишук і пані Мися. І мали вони семеро діточок. Подумайте: аж семеро! Клопіт чималий — треба ж прохарчувати. Але що вдієш, якось воно буде. В цій кімнаті була шафка. Пані цього дому (мама) ставила в цій шафці всяку їжу для своїх дітей. Це так, під руку, щоб не бігати часто до холодильника та щоб діти могли їсти і тоді, коли мами нема дома. І діти їли тай забували зачиняти двері шафки. З того користувались мишки і забирали собі дещо: то хліб, то цукор, то шматочок ковбаси. Самі їли і носили своїм мишенятам. Так вони жили.

Аж одного разу сталося нещастя. Де не взявся у хаті великий сірий кіт і став спати на софці якраз біля шафки з харчами. Пан Мишук був у розпуці: “Загинуть мої діти! Звідкіля ж я тепер візьму поживи для них? Всіх нас переловить оцей котище, а ні, то загинемо з голоду”. Але не така була пані Мися. Вона роздобула десь оксамитну шматинку тай пошила для всіх пантофельки-тихолази. Тепер вони ходитимуть так: нижче трави, тихше води.

Але це не допомогло. Кіт спав дуже чуйно, будився на кожний шелест.

Ще бракувало кількох днів, щоб мишенята могли виходити в світ шукати поживи самостійно. А тут не стало для них їжі і годі добути. Хоч сядь тай плач!

Але не така була пані Мися. Вона відбула зі своєю родиною велику нараду і приказала, що, як і коли мають робити. Сама ж пішла до дитячої кімнати і позичила у ляльок спідничку, капелюшок, окуляри, парасольку. Причепурилася тай пішла у їдальню:

— Добрий день, пане Котовський!

Кіт глянув і отетерів: — Що за диво! Лялька не лялька, а що?

— Як то? Ви мене не знаєте? А в кіні ви були коли небудь?

— Ха, ха, ха! В кіні ви були, а мене не бачили! Та я всім відома, на весь світ славна Мікі-мавс!

— Мікі-мавс? — здивувався кіт (а сам подумав: то вона миша, але з'їсти її не можна). Чим може вам служити?

— Та я до вас саме в справі кіна, в справі фільму. Ви самі не знаєте, які ви славні. Всі про вас говорять: ото, кажуть Котовський, що за краса, що за постава, які очі, вуса, хвіст. А яка зручність, сміливість! Це єдиний кіт на світі, що з нього можна зробити знімки для кіна, словом, фільми, тай пустити у світ. Так, пане Котовський!

На ці слова кіт згорда надувся, задер голову, тай процідив кризь зуби:

— Авжеж! Я думаю собі! Так значить світ про мене знає і говорить. А що я властиво маю зробити?

— О, усміхнулась пані Мися, — я попрошу вашу милість до кухні. Там у мене фільмовий апарат, зробимо знімки.

В кухні вона попросила kota сісти на стілець, а сама зручно вискочила на поличку, повернула дном до kota млинок від кави, сіла на корбочку і давай крутити та до kota приговорювати:

— Галльо! Прошу, увага! Голова догори. Усміхнутися. Дякую! А тепер прошу ласкаво вмиватися лапкою. Тааак, добре. І Мися крутить корбою, млинок скрипить, вона щораз щось приказує, а кіт слухає. Вкінці закомандувала: — Прошу ще хлєп-тати молочко з мисочки! Так, а тепер надобраніч! Прошу позіхнути, протягнути хребет дугою, підняти хвостик, прижмурити очка, мурликати! — Добре. Знімки закінчені. Дякую! І вона зіскочила з полички тай шезла. Кіт протягнувся та гордо сказав:

— Ось буде мені слава!

Потім повагом подався на свою софку в їдальні. А тут, о горе! Родина мишей порозтягала поживу по всіх усядах. Як це кіт побачив, аж затрусився від злоти.

— Зрада! — крикнув, — обдурила. О це ніяка Мікі-мавс. Це ж звичайна хатня миша, ще й у змові з другими. Це ж ніякі знімки, ніяке кіно, це насмішки наді мною. А я дурний повірив. Я дозволив зробити із себе дурня. Буде ж мені, буде, коли пані-мама з дітьми повернуть до дому і побачать порожню шафку.

Ой, буде ж йому, буде! “Котюзі по заслугі”.

О л е н а Ц е г е л ь с ь к а

Стелються листочки
На доріжку,
Наче килимочки
Попід ніжки.

Небо вже не сине,
Небо стало сіре.
Хмарами покрилося,
Наче засмутилося.

О. Галабутська

ОЛІВЕЦЬ-МАЛЮВЕЦЬ

Взяла Яся олівець,
Олівець-малювець,
Сіла Яся на стілець,
Розгорнула папірець.
Треба тут намалювати
Отаку здорово хату!
Вікна, дах, димар на нім,
З димаря — великий дим!
Травка. Сонечко.

Доріжка.

Ось дитинка. Ручки.

Ніжки.

Ротик. Носик. Голова.

І волосся — як трава.

У дитинки є спідничка,

А на ніжках черевички.

Ще їй кошика зроби:

Піде ляля по гриби.

Ліс такий густий,

кошлатий.

І дерев у нім багато —

Все ялинки та дубки,

А в траві сидять грибки.

Враз на сонце, як примара,
Налетіла чорна хмара.

Чорна-чорна, наче дим.

Ось і блискавка, і грім!

І полився з хмари дощик,

На грибочки, на дубочки,

На ялинку на хатинку,

На малесеньку дитинку.

На волоссячко й на кошик

Ллється дощик, дощик,

дощик.

Ллється швидко, швидко,

швидко!..

І нічого вже не видно.

Що ж ти, Ясю, наробила?

Зачорнила весь папір,

І протерла, і подерла,

І пробила аж до дір.

Яся каже: — Ай-ай-я!

Яся каже: — Це не я!

Це такий вже олівець,

Олівець-малювець.

Н. Забіла

ГОЛОДНЕ КОТЕНЯТКО

У дівчинки було котенятко. Якось уранці дівчинка забула дати йому молока. Котенятко вибігло на подвір'я й плаче.

— Чого ти плачеш? — питає корова.

— Я голодне, — каже котенятко, — і не знаю, як попросити їсти...

— Та це дуже просто! — стала його корова повчати. — Ти скажи “му-у-у”, то тебе й нагодують.

— Ні, — відповіло котенятко. — То корови так просять, а не котенята! І побігло далі. Коло воріт стояв коник:

— Чого ти плачеш, котенятко?

— Я голодне, — жаліється котенятко, — і не знаю, як попросити їсти...

— Це не так важко! — повчає коник. — Ти скажи “гі-гі-гі”, то тебе й нагодують.

— Ні, — каже котенятко, — то коні так просять, а котенята

якось інакше. І побігло далі. А назустріч йому півень: — “Котенятко, чого ти плачеш?”

— Та як же мені не плакати? Я дуже хочу їсти і не знаю, як попросити...

— Не велика біда! — потішає півень. — Я тебе навчу! Ти закричи “Ку-ку-рі-ку!” Ось і все. Тебе й нагодують.

— Ні, — каже котенятко, — то тільки півники так просять. Котенятка якось інакше просять...

І плачучи побігло далі. Прибігло під комору. А звідти виходить великий старий чорний кіт: “Чого ти, котенятко, плачеш?”

— Як же мені не плакати! Їсти дуже хочеться, а я, на лихо, забуло, як попросити їсти...

— Та ти скажи “няв-няв!” — відповідає чорний кіт.

Згадало котенятко, зраділо і побігло просто до дівчинки: — “Няв-няв!” — занявчало воно так голосно, ніби воно не котенятко, а справжній старий кіт.

— Ой, лишенько! Що я наробила? — схопилася дівчинка. — Я ж забула дати котеняткові молока!

Узяла мисочку і аж по самі вінця молоком налила. А котенятко все вилизало.

ВУСАТИЙ - СМУГАТИЙ

Жила була дівчинка. А як її звали?

Хто знав,

Той і знав.

А ви не знаєте?

А скільки їй було літ?

Стільки літ,

Скільки літ —

І не злічиш, як слід —

Усього чотири роки.

І був у неї... Хто ж у неї був?

Сірий,

Вусатий,

Дуже смугатий.

А хто ж це такий? — Котик.

Стала дівчинка котика спать укладати.

От тобі під спинку

Ляльчину перинку.

Зверху на перинку —

Мамину хустинку.

От тобі під ушка

Думочка-подушка.

Потім ковдра на пуху

Й укривальце наверху.

Поклала котика спати, а сама пішла вечеряти.

Приходить назад. Що це таке?

На перинці — носик,

На подушці — хвостик.

Хіба ж так сплять?

Перевернула котика, поклала, як слід:

Під спинку —

Перинку,

На перинку —

Хустинку,

Під ушка —

Подушка.

А сама пішла вечеряти. Приходить, що таке?

І перинка,
І хустинка
Порозкидані кругом,
А вусатий
І смугатий
Заховався під столом.

Хіба ж так сплять?

От який дурненький котик!

Захотіла дівчинка котика
скупати.

Принесла шматочок мила,
І мочалочку скрутила,
І водиці з казана
Принесла в відрі вона.
Не схотів помити котик
Ні головку, ні животик.

Утік. От який дурненький котик!

Стала дівчинка вчити котика гово-
рити:

— Котику, скажи: ба-бу-ня...

А він каже — няв!

— Скажи: ко-ро-ва,

А він каже — няв!

— Скажи: у-чи-тель-ка,

А він каже — няв!

— Скажи: е-лек-три-ка,

А він каже — няв!

Все няв та няв.

От який дурненький котик!

Стала котика годувати:

Всипала у чашку

Картопляну кашку,

А він не хоче.

Покришила в миску

Моркву та редиску,

А він не хоче.

Дала блюдце з молоком —

Витер блюдце язиком.

От який дурненький котик!

Не було в домі горобців, а було ба-
гато олівців.

Лежали на столі в татка і потрапили
в лапи до котенятка.

Як стрибнув наш котик
нишком,

Олівець піймав, як мишку,

І давай його качати

Із кімнати до кімнати,

Від шафи до канапи,

Від стіни до стіни,

Від порога за стілець

Котить, котить олівець.

А до татка біг один

Чоловік собі один.

Він за ніжкою стільця

Не побачив олівця.

Поховзнувся

По дорозі,

Простягнувся

На порозі —

Упав.

От який дурненький котик!

Закутала дівчинка котика в хустин-
ку і пішла з ним до парку.

Люди питають: — Хто це у вас?

А дівчинка каже: — Це моя донька.

Люди питають: — Чому це у вашої
доньки сірі долоньки?

А дівчинка каже: — Це вона давно
не милась.

Люди питають: — Чому в неї лапки
пухнасті й вуса, наче у тата?

А дівчинка каже: — Це вона давно
не голилась.

А котик як вистрибне, як побіжить —
усі й побачили, що це котик.

От який дурненький котик!

Ну а потім котик дикий
став розумний і великий.

А дівчинка теж виросла і вчиться
в школі.

С. Маршак

ДІВЧИНКА ЗАМУРЗАНА

— Ах ти, дівчинка —
чумазонька,
Де ти руки
Так замазала?
Пальчики,
як вакса,
На долоні —
клякса.
— Я на сонечку лежала,
Руки вгору держала, —
От вони й загоріли!
— Ах ти, дівчинка —
чумазонька,
Де ти личко
Так замазала?
Закоптіли
щічки,
Носик —
мов із пічки.
— Я на сонечку лежала,
Личко вгору держала,
От воно і загоріло!
— Ах ти, дівчинка —
чумазонька,
Замурзула ти замазана.
Дай потremo носик твій —
Він засмаглий чи брудний?
— Ну бо, дайте мило!

Дуже дівчинка
кричала:
— Ой, кусається
мочала!
— Ой, не треба мила!
Не будуть руки білі,
Вони ж бо загоріли!
А руки побіліли.
Почали їй
Мити ніс —
Розкричалася
До сліз:
— Ой, мій бідний носик!
Мила він не зносить,
І не буде білий:
Він же загорілий!
А носик теж побілів.
А як п'ятки мили —
Плакала, просила:
— Ой, не треба терти.
Ой, боюсь до смерти!
Не будуть п'яти білі.
Вони ж бо загоріли!
А п'яти теж одмились,
— От тепер ти біла
І не загоріла.
А яка ж була вона —
Загоріла чи брудна?

А. Барто

ЗАГАДКА

ЩО ЦЕ?

Різний колір має,
Часом і біле буває,
Люблять його чемні діти,
Бо ним руки треба мити.

(огнищ)

ПІСНЯ ЖУРАВЛІВ

(інсценівка)

Ну-мо звідси, ну-мо звідси О-сінь з холо-
дом прийшла журавлям вже ста-ло кепсько
по-ле - тім шу - кать те-пла.

ТЕКСТ ПІСНІ

1. Нумо звідси, нумо звідси,
Осінь з холодом прийшла,
Журавлям вже стало кепсько
Полетім шукать тепла.
2. Покидаючи болото,
Полетімо в теплий край,
Поклонімся рідній хаті,
Скажем всьому ми „прощай“.
3. Ви прощайте, жабенята,
Будем згадувати вас,
Ваші кумкання вечірні
Розважали завжди нас.
4. Любі діточки, прощайте.
Зима прийде навісна,
Ми ж повернемося знову,
Коли вернеться весна.
5. Нумо звідси, нумо звідси,
Осінь з холодом прийшла,
Журавлям вже стало кепсько
Полетім шукать тепла.

ОПИС ІНСЦЕНІВКИ

З-поміж дітей вибирають 3-5 жабок (найменші діти), 5-10 „укр. дітей“ і 7-9 „журавлів“. „Жабки“ сидять навпочепки з одного боку сцени, „укр. діти“ — стоять купкою — з другого боку. „Журавлі“ — за сценою.

Гра починається з того, що „журавлі“ „вилітають“ (ключем або один за одним — гусачком) і під спів бігають ритмічно по сцені, відвівши руки набік і махаючи ними, мов крилами. „Жабки“ й „укр. діти“ підспівують їм. На слова: „поклонімся рідній хаті...“ „журавлі“ укланяються „жабенятам“, які в цей

час зі словами „кум-кум“ навпочепки підстрибують на місці. На слова: „любі діточки, прощайте“ журавлі уклоняються „укр. дітям“, а останні, піднявши праву руку догори, махають нею ніби прощаючись з журавлями.

На слова останнього куплета журавлі, співаючи, „облітають“ сцену, жабки кумкають і тихенько підстрибують на місці, „укр. діти“, прощаючись із журавлями, махають руками. Журавлі після останніх слів пісні — „вилітають“ за сцену.

До цієї інсценівки треба виготовити **жабкам** відповідні шапочки (або маски) і зелені комбінезони. **Журавлям** — сірі комбінезони, шапочки, до яких пришиті довгі носи (можна зробити з паперу, відповідно скрутивши його довгою дудочкою). **Укр. діти** всі мусять бути в нар. вбранні. На голові дехто з дівчаток має віночок із жовтих листочків, решта замість вінка має стрічку. Хлопчики — у вишиваних сорочках.

ВІЙНА ГУБ ТА ГРИБІВ ІЗ ЖУКАМИ

(інсценівка)

ТЕКСТ

Що то в лісі та за крик?

То задумав боровик

На жуків їти війською

Із громадою грибною.

Посилає посланців,

Геть по лісові гінців,

Щоб трубили, щоб гукали,

Щоби губ-грибів скликали,

Тра-та-та...

Обізвалися опеньки:

„У нас ніженьки тоненькі,

Ми не винні тому, —

Не підемо на війну“.

Обізвалися печерички,

Прехороші молодички:

„Наше діло сторона —

Не про нас ота війна“.

Обізвалися маслоюки,

Лежибокы-товстюхи:

„Та нехай їм, тим жукам,

Нащо вони здались нам!“

Обізвалися синьогубці,

Що сиділи собі вкупці:

„Хай там інших беруть, —

Воюватись ідуть“.

Обізвалися вужачки:

„Не поліземо ми рачки.

Там не лізти рачувати —

Треба хутко поспішати“.

Обізвались сиріожки

„Ми до того торгу й пішки.

Ось ми зараз ідемо,

Їх усіх розіб'єм“.

Обізвалися ріжки:

„Де вони, оті жуки?

Ось ми зараз ідемо,

Їх усіх посічем“.

Обізвались мухомори:

„Завдамо жукам ми горе,

Ми отрути їм дамо,

Цілі купи вкладамо“.

Обізвались ковпаки, —

Запорозькі козаки:

„На жуків ми підемо —

Порубаємо, посічем“.

А за ними гірчаки,

Забіяки-парубки,

Загули неначе в дзвін:

„Ой, гіркий їм буде хрін!“

ЩО ТО ВЛІСІ ТО ЗА КРИК ТО ЗА-ДУМАВ
НА ЖУКІВ І - ТИ ВІЙ-МО-Ю ІЗ ГРО-МА-ДО-

БО-РО-ВИК. ПО-СИ - ЛА - В ПО - СЛАН-

Ю ГРИБНОЮ ЦІВ. ГЕТЬ ПО ЛІ - СО - ВІ ГОНЦІВ

ЩОБ ТРУБИЛИ, ЩОБ ГУ - КА - ЛИ ТАТА-ТА. ТРА-ТА-ТА

ЩОБ ГУБГРИБІВ ІСКЛИКА - ЛИ ТА-ТА-ТА-ТА-ТА ТА-ТА ТА-ТА ТА-ТА-ТА-ТА-ТА

ОПИС ІНСЦЕНІВКИ

На сцені (або в кімнаті чи на галявинці в лісі) купками по 2-3 сидять наспряжки різні гриби на віддаленні 1-2 кроків одна від одної. В глибині сцени, посередині, обличчям до глядачів, стоїть Боровик, одягнений у козацьке вбрання, з кривою шаблею при боці. По обох боках у нього стоять два сурмачі з довгими (на зразок трембіти) дудками в руці.

Інсценівка починається співом всіх дітей — перших двох куплетів. Під час співу другого куплету (посилає посланців) — сурмачі починають бігати (один з правого боку, другий з лівого) поміж купками грибів, тримаючи дудку біля уст, ніби трублять. На приспів „тра-та-та“ вони голосно приспівують його в дудку і під кінець другого куплету вертаються до Боровика і стають на свої місця.

Перший рядок третього куплету („обізвалися опеньки“) — співають всі, а слова опеньок — „у нас ніженьки тоненькі...“ — співають лише опеньки, вставши на рівні ноги і рухами показуючи на свої ноги. Проспівавши своє, вони знов присідають. Так само роблять печерички, масляки, синьогубці, ву-

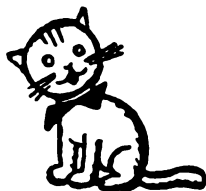
жачки — всі, співаючи, роблять відповідні до слів рухи (печерички, вставши, причепурюються, маслянки, синьогубці та вужачки відповідними жестами рук ілюструють свій настрій — нехить до війни, після чого всі вони сідають знов на свої місця).

Коли ж черга доходить до тих, що погоджуються воювати, то проспівавши своє і зробивши відповідні до слів рухи, кожна купка грибів (сироїжки, мухомори, ковпаки та гірчачки) вже не сідає, а стає „струнко“ і робить „крок на місці“ в такт співам. Коли закінчиться останній куплет, під спів „Гей там на горі Січ іде“ всі гриби, що йдуть воювати, шикуються по три або чотири (на чолі з Боровиком і сурмачами з сурмами коло уст) і ряд за рядом маршують по сцені. За ними вже йдуть рядами й решта грибів, опеньки, печерички й інші. Під час шиккування „війська“ — наколюють собі на груди червоні хрести (як санітарний відділ). Промаршувавши два рази з співами по сцені — з співами виходять всі за лаштунки.

Заввага: Ця інсценізація влаштовується після того, коли з дітьми відбулася бесіда про різні роди грибів (корисні і шкідливі), коли їм показано ці гриби в натурі чи на малюнках.

Для кожної купки грибів роблять відповідно їх зовнішньому виглядові, шапочки. Для цього треба вирізане з м'якого картону коло розрізати до половини, після чого закласти один кінець на другий. Коли закласти небагато — буде плеската шапочка для сироїжок або мухоморів; багато закласти — вийде шапочка для ковпаків, вужачків і інших. Знизу шапочка підшивається папером, посередині з діркою для голови. Зверху шапочку розмальовують відповідно зовнішньому виглядові кожної породи грибів.

Ця інсценівка проходить у дітей дуже жваво.

ОРГАНІЗОВАНІ РУХЛИВІ ГРИ

Кутики (для дітей від 5 років)

Діти стають в коло — на віддаленні одного кроку одне від одного. Кожна дитина має свій “кутик” — накреслене невелике колесо, в якому вона й стоїть. Посередині кола стоїть одна дитина, яка починає гру з того, що підходить до когонебудь з тих, що стоять в колесах і каже: “Мишко, мишко, продай мені свій кутик”. Коли вона відмовляється (каже: “не продам!”), тоді йде з тими ж словами до іншої дитини. В цей час діти, що стоять в колесах, — міняються місцями, а той, хто стояв в середині кола — намагається вскочити в якесь порожнє колесо. Якщо це йому вдається, тоді той, що залишився без “кутика”, виходить в середину кола, і гра триває далі. Коли ж тому, що стоїть посередині, довго не вдається захопити “кутика”, тоді він вигукує: “Хата горить!” і після цього всі вибігають із своїх “кутиків” і міняються своїми місцями, а той що в середині намагається зайняти кимсь звільнений “кутик”.

Правила гри:

1. Перш ніж бігти, треба домовитися з тим, з ким хочеш помінятися місцем (моргнути йому, або тихо закликати).
2. Не затримуватися в своєму кутику, щоб не підвести товариша.
3. Мінятися кутиками з тим, хто стоїть поруч — не вільно.

Гуси (для дітей від 5 років)

Діти вибирають з-поміж себе пастуха і вовка. Решта дітей — гуси.

На протилежних кінцях майданчика (або кімнати) треба провести лінії, за одною з них буде хатка гусей, а за другою (на віддалі 15-20 кроків) від гусячої хатки — пасовище.

Пастух вигонить гусей у поле, приговорюючи:

“Гиля, гиля гусоньки в поле”... Гуси, розвівши руки, мов крила, махають ними і вигукуючи “ге, ге, ге” — біжать на пасовище, де присідають навпочіпки, ніби пасуться. Вовк стоїть у своїй хаті (місце, відгороджене збоку, посередині між хатою гусей і пасовищем).

За вигуком пастуха: “Гуси додому”, гуси стають на межі (лінії) пасовища і питають:

— А чого?

— Вовк за горою — відповідає пастух.

— Що він робить?

— Гуси скубе.

— Які?

— Сірі, білі, волохаті, тікайте, гусоньки, до хати!

Після цих слів пастуха гуси біжать до своєї хати, а вовк у цей час вибігає і ловить їх. Кого піймає — відводить в своє леговище. Після цього, пастух знову вигонить гусей на пасовище (вовк у цей час їх не ловить) і гра продовжується.

Правила гри:

1. Гуси вибігають з пасовища лише після останніх слів пастуха: “тікайте до хати”. Хто вибіжить раніше цих слів — вважається пійманим і йде до вовка.

2. Пійманим вважається всякий, до кого вовк доторкнеться рукою (він може піймати враз декілька гусей).

Гра кінчається, коли вовк переловить всіх гусей. При повторенні гри діти вибирають іншого вовка і пастуха. На пастуха краще призначати дитину, яка не може бігати.

Зайчик і собака (для дітей від 6 р.)

З-поміж дітей треба вибрати двоє, з яких одне буде зайчиком, друге — собакою.

Решта дітей стають в один ряд і перераховуються по 4, після чого діти, що мають числа 1, 2 і 3 беруться за руки й утворюють маленькі кола. Дитина, що має число 4 стає в середину кола. Всі ці маленькі кола стають по всьому майданчику (або кімнаті) на віддаленні двох кроків одне від одного.

На даний знак виховательки — зайчик починає тікати, а собака його ловить. Вони бігають між колами. Щоб врятуватися від собаки — зайчик забігає в якесь коло і там залишається, а з кола вибігає дитина (число 4) і собака ловить тепер цього другого “зайчика”. Цей робить те саме і т.д. Гра продовжується аж доки собака, десь між колами, не піймає зайчика. Тоді вони міняються ролями: зайчик стає собакою, а собака — зайчиком, який починає тікати, а собака — його ловить.

Коли всі діти (ч. 4), що стояли в середині кіл побігали, то на їх місце поступово стають діти, що мають ч. 1, 2 і 3 — щоб усі мали можливість побігати.

Правила гри:

1. В колі може бути лише 1 зайчик (той що вбіг у коло рятуєчись від собаки) — другий же негайно вибігає.
2. Ловити зайчика можна лише поза колом.
3. Тікаючи від собаки, зайчик не повинен довго бігати, а перебігти між колами 1-2 рази, зразу ж забігти в якесь коло.
4. Не вільно ставати в одне й те же коло декілька разів, доки всі діти не візьмуть активної участі в грі. Лише після цього мож-

на вбігати в коло повторно. Гра кінчиться коли всі діти набігались.

“Тихше їдеш — далі будеш”... (Ця гра для дітей від 6 до 10 р.)

Всі діти стають в один ряд біля стіни кімнати (на майданчику, замість стіни — накреслюється лінія).

На віддалі 15-20 кроків від стіни (або лінії) — накреслюється колесо, в яке стає одне з дітей, повернувшись до всіх спиною і голосно промовляє: “Тихше їдеш, далі будеш! Раз, два, три!”

Коли він це каже, всі діти посуваються вперед кроком, або бігцем. Після останнього слова (“три”) — всі завмирають на місцях, а той, що стоїть у колесі — зразу ж повертається вглядавши, що хтось рухається не встигши вчасно спинитися — відсилає його назад під стіну або до лінії. Після цього він знову повертається спиною до всіх і знову проказує ті самі слова. Всі діти посуваються далі з тих місць, де вони зупинилися, а ті, що мусіли вернутися до стіни або до лінії, посуваються теж.

Так триває доти, доки хтось з дітей не підійде до того, що стоїть в колесі і не покладе йому руки на плече — раніш ніж він встигне проказати всі слова. Після цього вони міняються місцями — той, що стояв в колесі йде до гурту дітей, а цей, що поклав йому руку на плече — стає в колесо і гра починається наново.

Правила гри:

1. Той, що стоїть в колесі — повертається лише після останнього слова (“три”).
2. Слова “Тихше їдеш . . . і т.д.” треба промовляти повільно й голосно.
3. Діти, що не зупинилися вчасно, мусять без суперечок повертатися назад до стіни, або до лінії.

I. Перекидання м'яча в колі (для дітей від 6 р.)

Діти стають широким колом. Одне з них стає в середині кола. Діти перекидають один одному м'яча, а той, що в середині — намагається перехопити або доторкнутися м'яча. Якщо це йому вдасться, тоді той, що невдало кинув м'яча — йде до середини кола, а на його місце стає той, хто перехопив м'яча (або доторкнувся до нього).

Правила гри:

1. М'яча треба кидати не вище піднятих рук.
2. Коли м'яч не долетить до того, кому його кинуть і до нього доторкнеться той, що стоїть в середині — це вважається, що

м'яч перехоплено і той, хто невдало кинув його, йде в середину кола.

М'яч мусить бути середнього розміру і ваги.

II. Перекочування м'яча в колі.

(Розмір м'яча, — як для відбиванки)

Діти стають колом. Одне з них стає в середині кола.

Діти перекочують м'яча один одному в різних напрямках, роблячи це швидко. Той, що в середині кола — намагається доторкнутись до м'яча в той час, як він перекочується через коло. Як це йому вдасться — він міняється місцем з тим, хто невдало покотив м'яча і гра продовжується.

Правила гри:

1. М'яча не вільно кидати, лише поштовхом **котити** його.
2. М'яча треба котити в різних напрямках і не затримувати в руках, а швидко відштовхувати від себе.

Шуліка (для дітей від 7 років)

Всі діти, крім одного, що буде „шулікою” — стають одне за одним, обхопивши один одного за стан, або взявши за пояс. Передній — буде „квочка”, решта — „курчата”. Шуліка стає напроти квочки і вдає, що копає в землі ямку. Квочка питає: — Шуліко, шуліко, що ти робиш? — Ямку копаю. — Нащо? — Голку шукаю. — Нащо? — Торбинку шити. — Нащо? Твоїх діток ховати. — Не дам! — вигукує квочка і розставивши руки набік не допускає шуліку, щоб той відірвав від курчат або доторкнувся **останнього** в ряду курчати. Якщо шуліці це вдасться, тоді останнє курча виходить із гри і тоді шуліка намагається вже доторкнутись до наступного, що буде тепер останнім у ряду курчам.

Гра кінчається, коли шуліці вдасться вилучити з ряду по черзі всіх курчат.

Правила гри:

1. Ні квочка, ні шуліка не сміють хапати один одного руками. Квочка **лише заважає шуліці** приступити до курчат тим, що пересувається разом із курчатами то в один, то в другий бік, з розсуненими набік руками.
2. Шуліка намагається доторкнутися **лише останнього** в ряду курчати.

Ця гра добре проходить при невеликій кількості дітей (7-9 дітей).

Нічого кращого у світі
Нема від Рідної Землі!

Любім ту Землю, діти, —
Любім — великі і малі!..

**ВІРШИКИ, ОПОВІДАННЯ, ІНСЦЕНІВКИ, РУХЛИВІ ГРИ
ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТ ТА ДІТЕЙ ПЕРШИХ КЛАС ШКОЛИ**

знайдете у збірниках

Весна	50 центів
Літо	70 центів
Осінь	70 центів
Зима	50 центів

**Упорядкувала Марія Юркевич
для кожної пори року**

Замовляти в кооп. " Б А З А Р "

Роскішно ілюстрована збірка віршів для малих дітей

ДЛЯ МАЛЯТ — ПРО ЗВІРЯТ

Вірші К. Перелісної, ілюстрації Слави Сурмач

ЦІНА 60 центів

Видала кооп. " Б А З А Р "

' B A Z A A R '

822-823 N.. Franklin St.

Philadelphia 23, Pa.

